

ОСЛІПЛЕННЯ ПАРИСА.

Оповідання.

Уже три дні дим повивав землю і мляво тягся зі сходу на захід, а вночі хмарне осіннє небо то в однім, то в другому краї прояснювалось і червоніло, будячи в людях тривожні й важкі почуття. Люде спинались на перехрестках і, дивлячись на червоні хмари, про щось шепотіли, а собаки сумно вили.

Всі ждали того, що повинно було бути, що неминуче наближалось зі сходу й освітлювало свій шлях пожежами.

І на підкряжнівськiм хуторі ждали своєї черги.

За ці три дні уже всіх панів навколо зрабовано. Черга була за підкряжнівськiм хутором. І там ждали страшного часу. І коли вранці здалека по шляху на хутір долинув людськiй гомін і почулось незвичайне торохкотіння колес, то всі разом зрозуміли, що то значить.

— Ідуть грабувати!...

І грабіжники прийшли. Вони оточили хутір з усіх боків і кинулись на його, як роздратовані бджоли: все панське, нажите мужичими руками, скроплене мужичим потом, повинно бути одібране або розбите, спалене, знищене, щоб і сліду його не зосталось.

Грабіжники ламали двері вимбарів і комор, вибірали звідти зерно і зсипали на свої вози, виносили всяке збіжжя й ділили між собою. Далі повиганяли з базів скотину, а з кошар овець, і кожен брав собі те, що йому подобалось, і не счинилось ні однієї суперечки або сварки: вистачало всього на всіх.

Повиводили із стаєнь коней і розібрали й їх собі.

І ніхто не гвалтував і не обороняв панського добра. Наймити й наймички стояли й дивилися на те, що творилось, і осміхались. Їм було і якось ніяково, а проте й весело, що в дворі стільки чужого народу, і всі так поспішаються й метушаться, і кожен бере, що хоче. У всьому тому було щось надзвичайне, неначе несподівано надійшло якесь свято.

Не сміялись тільки пан та управитель. Вони сиділи в своїх домах за запертими дверима і тремтіли з жаху, а сім'ї їх плакали...

Коли повиводили з стаєнь усіх коней, то наприкінці невеличкий руденький чоловічок, у полатаній рудій свитині, у великій з розідраним верхом шапці, вивів буланого породистого рисака Париса і, підвівши високо над головою повод, гукнув:

— Хто хоче? Кому?...

Парис прудко обвів очима подвірря і, труснувши густою розкішною, хвилястою гривною, насторочив вуха й захропів, одступаючи назад: скрізь були чужі люде і творилось щось неадапне.

— Стій! Не хочеш?...—гукнув чоловічок і смикнув що сили поводом.

Удила вдарили Париса по щелепах, і він з болю й образи гордо звівся на диби, висмикуючи повод з рук у чоловіка.

Той ледве встояв на ногах, а шапка зсунулась йому на потилицю.

— Стій, падло!—гукнув він, злісно загравши невеличкими очима й аж присідаючи до землі, щоб удержати коня на місці.

— Веди його сюди, на серед двору!—гукало кілька голосів.— Сюди, сюди! Хто хоче рисака?...

Париса вивели на-серед двору, і він стояв, гордо підвівши вродливу голову, ставний і нервовий, готовий знов звитись на диби й кинутись геть од сього людського натовпу.

Мужики обдивлялись на його з усіх боків.

— Гарна штучка!...

— Конячка не погана.

— Бери, Нечипоре, собі: будеш жінку катать!—якхидно радив сіряк з відлогою старенькому обшарпаному козушкови.

— Хай він тобі здохне!—соромливо осміхнувся той в сивовату скудовчену бороду.

— Бери, бери, Нечипоре!—гукали, сміючись, другі.—Коник нічого собі, саме по тобі!...

Всі реготались, але ніхто не наважувався взяти собі Париса: не підхожий.

— Давайте мені!—пробився крізь натовп якийсь хлопець у драній свитині.—Давайте мені, я візьму.

— Тю на тебе, що ти з ним будеш робить? У вас з матіррю й собаки ніде держать, а він коня хоче. Геть!—одштовхнув рудий дочасний володар Парисів хлопця і знов смикнув за повод.

Парис жахнувся, захріп і рванувся з рук.

— Так хто ж візьме?

— Нікому він не потрібен! Хай застається панові.

— Панові?... Хай краще здохне! Тпру, проклятий!...—крикнув рудий чоловічок, знов смикаючи за повод і, підбігши до Париса, ударив його чоботом під бік.

Парис шарахнувся геть, але не вирвався, а тільки боляче обшморгнув поводом руки своєму мучителеві. Він хропів, тяг за собою на поводі чоловіка і злякано поводив своїми чепурними блискучими очима.

— А, ти он як?... Так ось тобі!...

Чоловічок хутко нагнувся, загорнув полу світи й витяг з кишені ніж. Ніхто не встиг отямитись, як він, мов кішка, вчепився в голову Парисові і двічі вдарив його ножем. В одне око і в друге.

— Ось тобі!... Ось тобі!...

Кров бризнула Парисові з очей. Він що-сили метнувся назад і заржав од болю й жаху.

— Що ти зробив, ироде!—гукнув хтось з людей до рудого ката.

— Те, що бачив!—злісно буркнув той, кидаючи повод і витираючи об землю ножа.—Панське бидло, нехай пропадає!...

.

Парис, тремтячи всим тілом, стояв серед двору й витягши наперед голову, жалібно ржав. З очей йому текла кров, бігла вниз і падала на землю. Він стояв на одному місці й на його ніхто не звертав уваги, бо вже звився вгору огонь на току і в базах: останній акт драми кінчався іллюмінацією.

Грабіжники тікали з хутора, навантажені здобиччю, а хутір горів. Скоро увесь великий двір спустів.

Парис стояв серед двору на тім самім місці, дивився незрячими очима на пожежу і плакав кривавими сльозами.

М. Чернявський.